

Evropská
komise

ZPRÁVA
EURYDICE

Uznávání neformálního a informálního učení ve vysokoškolském vzdělávání v Evropě

Vysokoškolské
vzdělávání

Erasmus+
Mění životy, otevírá obzory

Evropská výkonná
agentura pro
vzdělávání a kulturu

Publikaci *Validation of non-formal and informal learning in higher education in Europe* v anglickém jazyce vydala Evropská výkonná agentura pro vzdělávání a kulturu (EACEA – Platformy, studie a analýzy).

Citace publikace:

Evropská komise / EACEA / Eurydice, 2024. *Uznávání neformálního a informálního učení ve vysokoškolském vzdělávání v Evropě*. Zpráva Eurydice. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie.

Text dokončen v dubnu 2024.

Reprodukce je povolena pouze se souhlasem autora.

European Education and Culture Executive Agency

Platforms, Studies and Analysis
Boulevard Simon Bolivar 34 (Unit A6)
1049 Brussels

BELGIUM

E-mail: eacea-eurydice@ec.europa.eu

Internetová stránka: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu>

České oddělení Eurydice

Dům zahraniční spolupráce
Na Poříčí 1035/4
110 00 Praha 1

E-mail: eurydice@dzs.cz

Website: dzs.cz/program/eurydice

© Evropská výkonná agentura pro vzdělávání a kulturu, 2024.

© Dům zahraniční spolupráce, 2024.

ISBN 978-92-9488-724-5

doi:10.2797/153664

EC-09-24-015-CS-N

Uznávání neformálního a informálního učení ve vysokoškolském vzdělávání v Evropě

Zpráva Eurydice

Obsah

Přehled obrázků	3
Kódy a zkratky	4
Úvod	5
1. Uznávání neformálního a informálního učení jako alternativní přístupové cesty k vysokoškolskému vzdělávání	9
2. Uznávání neformálního a informálního učení jako způsobu plnění požadavků vysokoškolského studia	11
3. Učební aktivity, které lze validovat	13
4. Procesy zajišťování kvality	14
Závěr	16
Bibliografie a přílohy	17
Poděkování	17

Přehled obrázků

Obrázek 1: Zákonná možnost vstupu do vysokoškolského vzdělávání prvního cyklu prostřednictvím uznávání neformálního a informálního učení, 2023/2024	9
Obrázek 2: Zákonná možnost splnit požadavky prvního cyklu vysokoškolského studia prostřednictvím uznávání neformálního a informálního učení, 2023/2024	11
Obrázek 3: Učební aktivity, jež mohou být uznány v rámci validace neformálního a/nebo informálního učení ve vysokoškolském vzdělávání, 2023/2024	13
Obrázek 4: Existence řídicích dokumentů na nejvyšší (národní) úrovni, které se výslovně zabývají uznáváním neformálního a/nebo informálního učení v rámci postupů zajišťování kvality vysokoškolského vzdělávání, 2023/2024	15

Kódy a zkratky

Kódy zemí

EU	Evropská unie				Země EHP a kandidátské země
BE	Belgie	LV	Lotyšsko	BA	Bosna a Hercegovina
BE fr	Belgie – Francouzskojazyčné společenství	LT	Litva	CH	Švýcarsko
BE nl	Belgie – Vlámské společenství	LU	Lucembursko	IS	Island
BG	Bulharsko	HU	Maďarsko	LI	Lichtenštejsko
CZ	Česká republika	MT	Malta	ME	Černá Hora
DK	Dánsko	NL	Nizozemsko	MK	Severní Makedonie
DE	Německo	AT	Rakousko	NO	Norsko
EE	Estonsko	PL	Polsko	RS	Srbsko
IE	Irsko	PT	Portugalsko	TR	Turecko
EL	Řecko	RO	Rumunsko		
ES	Španělsko	SI	Slovinsko		
FR	Francie	SK	Slovensko		
HR	Chorvatsko	FI	Finsko		
IT	Itálie	SE	Švédsko		
CY	Kypr				

Statistické údaje

: Údaje nejsou k dispozici – Údaj se nevyskytuje

Zkratky

ECTS	European Credit Transfer and Accumulation system > Evropský systém přenosu a akumulace kreditů
ESG	Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area > Standardy a směrnice pro zajišťování kvality v Evropském prostoru vysokoškolského vzdělávání

Úvod

Lidé získávají znalosti a dovednosti různým způsobem. Jednou z běžných cest je účast ve strukturovaných programech vzdělávacích institucí. Tyto programy obvykle vedou k získání certifikátu nebo kvalifikace potvrzující získané kompetence. Učení však může být i méně strukturované. Může se odehrávat mimo vzdělávací instituce, například na pracovištích nebo v rámci mimoprofesních aktivit jednotlivců.

Aktivita Evropské unie týkající se uznávání neformálního a informálního učení

Evropská unie (EU) podporuje opatření, jejichž cílem je zhodnotit různé typy učení. Hlavní myšlenka spočívá v tom, že validace znalostí a dovedností získaných v různých kontextech učení může mít na jednotlivce různé pozitivní dopady. Může například zvýšit šance lidí na trhu práce nebo podpořit jejich aspirace na další vzdělávání.

Při koncipování uznávání různých typů učení odkazují řídicí dokumenty EU na tři hlavní pojmy, tj. "formální učení", "neformální učení" a "informální učení", které jsou definovány následovně ⁽¹⁾.

Formálním učením se rozumí takové učení, které probíhá v organizovaném a strukturovaném prostředí, které je pro učení specificky určeno, a většinou vede k udělení kvalifikace, obvykle ve formě certifikátu nebo diplomu.

Neformálním učením se rozumí učení, které se uskutečňuje prostřednictvím plánovaných činností, při nichž je přítomna určitá forma podpory učení. Tento typ učení může zahrnovat programy zaměřené na předávání pracovních dovedností, gramotnost dospělých a základní vzdělávání pro osoby, které předčasně ukončily školní docházku. Mezi běžné případy neformálního učení navíc patří firemní vzdělávání, strukturované on-line učení (např. s využitím otevřených vzdělávacích zdrojů) a kurzy pořádané organizacemi občanské společnosti.

Informální učení vyplývá z každodenních činností souvisejících s prací, rodinou nebo volným časem a není organizováno ani strukturováno z hlediska cílů, času nebo podpory učení. Tento typ učení nemusí být z pohledu žáka záměrný. Příkladem výsledků učení získaných prostřednictvím informálního učení jsou dovednosti získané skrze životní a pracovní zkušenosti, dovednosti v oblasti projektového řízení nebo dovednosti v oblasti informačních a komunikačních technologií získané v práci, osvojené jazyky a mezikulturní dovednosti získané během pobytu v jiné zemi, dovednosti v oblasti informačních a komunikačních technologií získané mimo práci, dovednosti získané prostřednictvím dobrovolnictví, kulturních činností, sportu, práce s mládeží a prostřednictvím domácích aktivit (např. péče o dítě).

⁽¹⁾ Uvedené definice jsou zkrácenými verzemi definic obsažených v [Doporučení Rady ze dne 20. prosince 2012 o uznávání neformálního a informálního učení \(Council recommendation of 20 December 2012 on the validation of non-formal and informal learning\)](#), 2012/C 398/01.

Klíčovým politickým dokumentem EU na podporu uznávání všech typů učení je doporučení Rady z roku 2012 o uznávání neformálního a informálního učení ⁽²⁾. Toto doporučení vyzývá členské státy EU, aby "nejpozději do roku 2018 zavedly v souladu s národními specifiky a okolnostmi a podle toho, co považují za vhodné, opatření pro uznávání neformálního a informálního učení" ⁽³⁾. Koncepce opatření pro uznávání na národní úrovni byla podpořena dokumentem Evropské pokyny pro uznávání neformálního a informálního učení (Cedefop, 2009; 2015; 2023) a pokrok zemí v této oblasti byl mapován v po sobě jdoucích vydáních Evropského katalogu pro uznávání neformálního a informálního učení ⁽⁴⁾.

Uznávání neformálního a informálního učení ve vysokoškolském vzdělávání

Uznávání všech forem učení bylo podporováno nejen jako obecné téma, ale také ve vztahu k různým odvětvím. Například Evropský katalog pro uznávání neformálního a informálního učení mapuje mechanismy uznávání ve třech sektorech, jimiž jsou "vzdělávání", "trh práce" a "třetí sektor" ⁽⁵⁾. Tentýž dokument dále rozděluje vzdělávací sektor do několika různých oblastí, včetně vysokoškolského vzdělávání. Jinými slovy, vysokoškolské vzdělávání se jeví pro politiky a praxi v uznávání jako poměrně specifická a vymezená oblast. Validace v tomto sektoru byla rovněž zdůrazňována a podporována v rámci Boloňského procesu, tj. mezvládního procesu, jehož cílem je zajistit větší soudržnost systémů vysokoškolského vzdělávání napříč Evropou.

Boloňský proces konceptualizuje uznávání neformálního a informálního učení odkazem na "uznávání předchozího učení". Tento výraz se objevil v rámci Boloňského procesu již v roce 2003, kdy ministři odpovědní za vysokoškolské vzdělávání ve svém komuniké zdůraznili nutnost podniknout kroky "k posílení možností celoživotního učení na úrovni vysokoškolského vzdělávání, včetně uznávání předchozího vzdělání" ⁽⁶⁾. Tato myšlenka byla dále rozvíjena v roce 2005, kdy ministři prohlásili, že budou "spolupracovat s vysokoškolskými institucemi a dalšími subjekty na zlepšování uznávání předchozího učení, včetně, pokud je to možné, neformálního a informálního učení pro přístup k vysokoškolským programům a jako jejich součást" ⁽⁷⁾. V roce 2009 ministři upřesnili, že „úspěšné politiky celoživotního učení mají zahrnovat základní zásady a postupy pro uznávání předchozího učení na základě jeho výsledků bez ohledu na to, zda byly znalosti, dovednosti a kompetence získány formálním, neformálním nebo informálním způsobem“ ⁽⁸⁾. A konečně, v roce 2015 ministři upřesnili svůj záměr "odstranit překážky bránící uznávání předchozího učení za

⁽²⁾ Tamtéž.

⁽³⁾ Tamtéž, s. 3.

⁽⁴⁾ [European guidelines for validation of non-formal and informal learning; European inventory on validation of non-formal and informal learning](https://www.cedefop.europa.eu/en/projects/validation-non-formal-and-informal-learning) (publikován byl v letech 2004, 2005, 2008, 2010, 2014, 2016, 2018 a 2023 a jeho vydání jsou k nahlédnutí na adrese: <https://www.cedefop.europa.eu/en/projects/validation-non-formal-and-informal-learning>).

⁽⁵⁾ To platí pro několik vydání katalogu, zejména pro nejnovější (viz:

<https://www.cedefop.europa.eu/en/projects/validation-non-formal-and-informal-learning>).

⁽⁶⁾ "Realizace Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání". Komuniké z konference ministrů odpovědných za vysoké školství v Berlíně dne 19. září 2003 (['Realising the European Higher Education Area'](#). *Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin on 19 September 2003*), s. 6.

⁽⁷⁾ Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání – dosažení cílů. Komuniké z Konference evropských ministrů odpovědných za vysokoškolské vzdělávání, Bergen, 19.–20. května 2005, ([The European Higher Education Area – Achieving the Goals](#). *Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Bergen, 19–20 May 2005*) s. 3.

⁽⁸⁾ Boloňský proces 2020 – Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání v novém desetiletí – Komuniké Konference evropských ministrů odpovědných za vysokoškolské vzdělávání, Lovaň a Lovaň-la-Neuve, 28.–29. dubna 2009 ([The Bologna Process 2020 – The European Higher Education Area in the new decade – Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain-la-Neuve, 28–29 April 2009](#)), s. 3.

účelem zajištění přístupu k vysokoškolským programům a usnadňování udělování kvalifikací na základě předchozího učení" ⁽⁹⁾.

V návaznosti na výše uvedené Boloňský proces podporuje uznávání (validaci) všech typů učení jako prostředku k 1) zajištění přístupu k vysokoškolskému vzdělávání (pro ty, kteří nespĺňují tradiční kritéria pro přístup) a 2) usnadnění udělování vysokoškolské kvalifikace (pro ty, kteří získali specifické znalosti a dovednosti mimo formální vysokoškolské programy).

O této zprávě

Tato zpráva se týká 37 vzdělávacích systémů, které jsou součástí sítě Eurydice ⁽¹⁰⁾. Zkoumá, zda a jak systémy vysokoškolského vzdělávání v Evropě uznávají a validují výsledky neformálního a informálního učení. V souladu s obsahem ministerských komuniké vydaných v rámci Boloňského procesu přistupuje zpráva k validaci ze dvou hledisek, a to 1) přístupu k vysokoškolskému vzdělávání a 2) plnění požadavků vysokoškolského studia, aniž by vyloučila potenciální kombinaci obou těchto směrů.

Analýza se týká především "uznávání neformálního a informálního učení" (terminologie používaná v řídicích dokumentech EU). Pokud je uváděn výraz "uznávání předchozího (neformálního a informálního) učení" nebo "uznávání" (terminologie používaná v rámci Boloňského procesu), je používán zaměnitelně s výše uvedenou terminologií. Předchozí formální vzdělávání a jeho validace, která je zde chápána především jako vysokoškolské studijní programy a kurzy ⁽¹¹⁾, není v analýze zohledněna.

Text je strukturován do čtyř krátkých oddílů, z nichž každý je doplněn přílohou s údaji o jednotlivých zemích.

Referenčním rokem je akademický rok 2023/2024.

⁽⁹⁾ Jerevanské komuniké ([Yerevan Communiqué](#)), s. 4.

⁽¹⁰⁾ Všechny členské státy EU a Bosna a Hercegovina, Švýcarsko, Island, Lichtenštejnsko, Černá Hora, Severní Makedonie, Norsko, Srbsko a Turecko. Tato zpráva se nezabývá dvěma vzdělávacími systémy, které jsou součástí sítě Eurydice a jsou běžně zahrnuty ve zprávách Eurydice – Německojazyčným společenstvím Belgie a Albánie. Zahrnutí nejsou ani noví členové sítě Eurydice (Gruzie, Moldavsko a Ukrajina), kteří nejsou dosud zapojeni do srovnávacích studií. Zpráva byla vypracována mimo oficiální pracovní program sítě Eurydice jako příspěvek sítě k [Evropskému roku dovedností \(European Year of Skills\)](#). Poděkování těm, kdo se podíleli na vypracování zprávy, je uvedeno na jejím konci.

⁽¹¹⁾ Jak ukazují definice EU uvedené zde úvodu, formální učení zahrnuje širší škálu vzdělávacích činností než studijní programy a kurzy. Tato zpráva však chápe formální učení především jako studijní programy a kurzy pro odlišení od jiných typů vzdělávacích činností.

1. Uznávání neformálního a informálního učení jako alternativní přístupové cesty k vysokoškolskému vzdělávání

Uznávání neformálního a informálního učení ve vysokoškolském vzdělávání je důležitým prostředkem, jehož pomocí mohou uchazeči, kteří nespĺňují tradiční kritéria pro přijetí, potenciálně získat přístup k vysokoškolskému vzdělávání. Proto je proces validace často diskutován v souvislosti s alternativními (nebo netradičními) přístupovými cestami k vysokoškolskému vzdělávání.

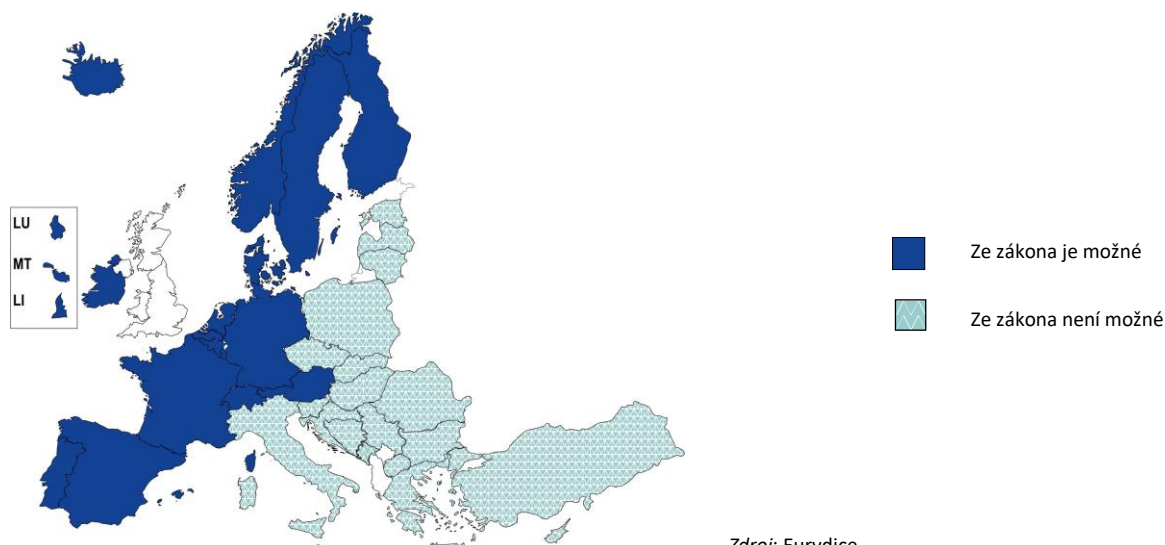
Alternativní přístupové cesty k vysokoškolskému vzdělávání jsou běžně chápány jako zaměřené na uchazeče o vysokoškolské vzdělávání, kteří nespĺňují tradiční vstupní požadavky. Je tomu tak buď proto, že absolvovali kratší vyšší sekundární odborné vzdělávání (neumožňující přístup na vysokou školu), nebo proto, že opustili počáteční vzdělávání před dokončením vyšší sekundární úrovně. V současném politickém kontextu, který prosazuje myšlenku, že žádný talent by neměl být opomenut, se tématu netradičních cest k vysokoškolskému vzdělávání dostává zvláštní pozornosti. Je to o to důležitější, že žáci se slabším socioekonomickým zázemím bývají nadměrně zastoupeni ve vzdělávacích programech, které neumožňují přímý přístup k vysokoškolskému vzdělávání (viz např. OECD, 2021). Pro zvýšení rozmanitosti, rovnosti a inkluze ve vysokoškolském

vzdělávání je cílem rozšířit kritéria pro přijetí tak, aby všichni, kdo mají potenciál pro vysokoškolské studium, měli k tomu příležitost, bez ohledu na předchozí výsledky formálního vzdělávání.

Uznávání neformálního a informálního učení je nejběžnějším způsobem, jak rozšířit přijímací proces a umožnit širší přístup k vysokoškolskému vzdělávání. Zahrnuje uznávání a validaci znalostí a dovedností, které potenciální netradiční studenti získali mimo kontext formálního učení (např. prostřednictvím různých neformálních učebních aktivit, profesních zkušeností, dobrovolnictví atd.). Díky tomuto procesu ověřování mohou uchazeči, kteří nemají tradiční kvalifikaci umožňující vstup na vysokou školu, získat přístup ke studiu.

Obrázek 1 znázorňuje právní rámce pro uznávání neformálního a informálního učení pro přístup k vysokoškolskému vzdělávání prvního cyklu. Jak dokládá obrázek, studenti bez tradičních vstupních kvalifikací mají přístup k vysokoškolskému vzdělávání v prvním cyklu na základě potvrzení svých zkušeností získaných neformálním nebo informálním učením pouze v 18 vzdělávacích systémech (z 37), a to především v zemích západní a severní Evropy.

Obrázek 1: Zákonná možnost vstupu do vysokoškolského vzdělávání prvního cyklu prostřednictvím uznávání neformálního a informálního učení, 2023/2024

Zdroj: Eurydice.

Vysvětlivky

Obrázek bere v úvahu pouze ty případy, kdy uznávání neformálního a informálního učení může nahradit tradiční kvalifikace pro vstup do vysokoškolského vzdělávání. Z toho vyplývá, že případy, kdy uznávání neformálního a informálního učení je doplňkem tradiční kvalifikace pro vstup do vysokoškolského vzdělávání (např. jako kompetitivní prvek), nejsou brány v úvahu. Obrázek navíc nezohledňuje případy, kdy je uznávání neformálního a informálního učení ze zákona možné pouze pro vstup do některých specifických programů, které běžně využívají talentové zkoušky, např. v oblasti umění, sportu atd.

Bližší informace k jednotlivým zemím jsou k dispozici v anglickém originále studie v příloze 1 (*Annex 1*).

I v systémech, kde je uznávání neformálního a informálního učení možné, mohou právní rámce tuto možnost přístupu regulovat a limitovat. První typ omezení spočívá v ustanovení, zda mohou tímto způsobem poskytnout přístup netradičním studentům všechny vysoké školy. Toto omezení platí v Rakousku, kde mají studenti prostřednictvím uznávání neformálního a informálního učení přístup pouze na univerzity aplikovaných věd. Za druhé, vzdělávací orgány mohou omezit kategorie studentů, kteří mohou tuto alternativní přístupovou cestu využít. Tak je tomu například ve Španělsku, kde přístup k vysokoškolskému vzdělávání na základě validačního procesu mají pouze studenti starší 40 let a v Portugalsku a v Norsku, kde je minimální hranicí 23 let. A konečně, uznávání předchozích zkušeností s neformálním a informálním učení nemusí být pro přístup k vysokoškolskému vzdělávání prvního cyklu dostatečné. V Rakousku a v Portugalsku musí budoucí studenti ve většině případů složit dodatečnou přijímací zkoušku, aby na vysoké škole mohli studovat.

Některé vzdělávací systémy do značné míry nebo zcela ponechávají na vysokých školách, aby si samy definovaly své validační postupy. Tato autonomie může být i rozšířena o rozhodnutí, zda vysoké školy tuto možnost nabízejí, či nikoli (například na Maltě, v Nizozemsku nebo ve Švýcarsku). Alternativně mohou nejvyšší orgány pro vysoké školství uložit vysokým školám povinnost postupy uznávání zavést, ale ponechat na nich, aby si stanovily přesné podmínky (např. v Irsku).

Mnohé ze vzdělávacích systémů, které umožňují netradičním studentům přístup k vysokoškolskému vzdělávání uznáváním neformálního a informálního učení, nabízejí také další alternativní cesty.

Aby bylo možné poskytnout úplnější představu o alternativních přístupových cestách, jsou v tomto oddílu stručně zkoumány tyto další způsoby přístupu k vysokoškolskému vzdělávání.

Pro účastníky bez formální vstupní kvalifikace nabízejí některé země možnost složení přijímací zkoušky nebo testu⁽¹²⁾. Tato možnost existuje ve Francouzskojazyčném a Vlámském společenství Belgie, v Německu (pro studenty starší 25 let), ve Španělsku (dvě různé varianty pro studenty starší 25 let a 45 let), v Nizozemsku (pro studenty starší 21 let), v Rakousku, v Portugalsku (pro studenty starší 23 let) a ve Švýcarsku. V letech 2022 a 2023 uskutečnilo Švédsko pilotní projekt základního testování způsobilosti pro přijetí na vysokou školu, které bylo zaměřeno na osoby starší 24 let. Jak ukazují tyto příklady, takovéto přijímací testy jsou často organizovány pro dospělé studující.

Některé vzdělávací systémy organizují přípravné vysokoškolské programy, programy „na zkoušku“ nebo programy vedoucí k alternativním vstupním kvalifikacím. Zkušební nebo přípravné vysokoškolské programy existují ve Vlámském společenství Belgie, v Německu, v Irsku, ve Španělsku, na Maltě, na Islandu a v Lichtenštejnsku. Účastníci mohou získat alternativní kvalifikace – které se liší od standardního výstupního certifikátu z vyššího sekundárního vzdělávání, ale poskytují rovnocenný přístup k vysokoškolskému vzdělávání – úspěšným absolvováním zvláštních specializovaných programů v Dánsku (přípravná zkouška na vysokou školu), ve Francii (*Diplôme d'Accès aux Etudes Universitaires*) a v Lucembursku (*Diplôme d'accès aux études supérieures*).

⁽¹²⁾ Nemělo být zaměřováno se speciálními testy způsobilosti nabízenými nejtalentovanějším lidem, které jsou nejrozšířenější v oblasti umění, sportu atd. Aby mohly být tyto zkoušky považovány za alternativní cesty, měly by být otevřeny širší skupině zájemců (např. všem uchazečům nebo uchazečům od určitého věku).

2. Uznávání neformálního a informálního učení jako způsobu plnění požadavků vysokoškolského studia

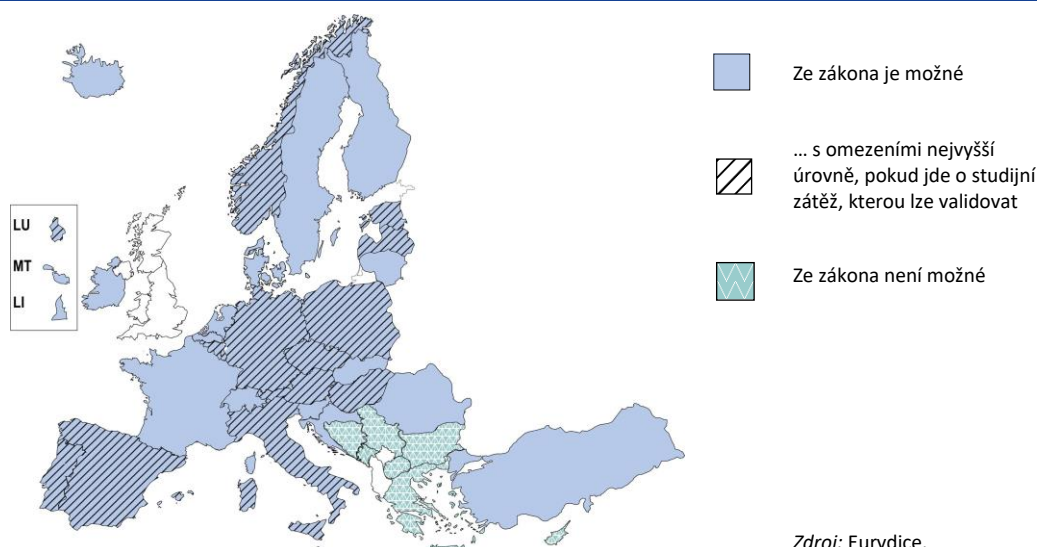
Předchozí oddíl se zabýval uznáváním neformálního a informálního učení jako prostředku pro přístup ke studijním programům vysokoškolského vzdělávání (pro uchazeče, kteří nesplňují tradiční požadavky pro vstup na vysoké školy). Dalším způsobem, jak využít uznávání neformálního a informálního učení, je osvobodit účastníky vzdělávání od některých (nebo případně všech) požadavků na vysokoškolské studium, pokud prokáží, že již mají znalosti a dovednosti týkající se konkrétního vysokoškolského programu nebo kvalifikace. To zase může snížit rozsah povinné účasti ve formálních vysokoškolských předmětech a následně usnadnit a urychlit dokončení studia.

Obrázek 2 znázorňuje, zda je z právního hlediska možné využít uznávání neformálního a informálního učení ke splnění (úplně nebo částečně) požadavků na vysokoškolské studium v prvním cyklu. Pojem "zákonná možnost", jak je chápán v obrázku, zahrnuje různé možnosti nastavení. Za prvé se zabývá situacemi, kdy předpisy nejvyšší úrovně výslovně odkazují na uznávání neformálního a informálního učení tím, že buď výslovně vyžadují, nebo výslovně umožňují vysokým školám studentům validaci nabízet.

Zadruhé se jedná o situace, kdy předpisy nejvyšší úrovně výslovně nezmiňují uznávání neformálního a informálního učení, ale vytvářejí podmínky, které vysokým školám umožňují příslušné postupy zavádět. Předpisy mohou například stanovit, že je na vysokých školách, aby určily, jak jsou programy uskutečňovány a/nebo jaký typ vzdělávacích aktivit lze vzít v úvahu při hodnocení výsledků učení. Pokud právní předpisy výslovně neupravují uznávání neformálního a informálního učení, je země uvedena v kategorii "ze zákona je možné", pokud lze doložit, že (alespoň některé) vysoké školy mají příslušné politiky a postupy zavedeny. Důkazem mohou být související vnitřní předpisy nebo pokyny zveřejněné na internetových stránkách vysokých škol.

Vezmeme-li v úvahu výše uvedenou koncepci, obrázek 2 ukazuje, že uznávání neformálního a informálního učení za účelem splnění požadavků vysokoškolského studia v prvním cyklu je možné ve 30 evropských vzdělávacích systémech (z 37 zkoumaných). Z toho vyplývá, že uznávání neformálního a informálního učení je běžnější pro splnění požadavků vysokoškolského studia než pro přístup na vysoké školy (srovnej obrázky 1 a 2).

Obrázek 2: Zákonná možnost splnit požadavky prvního cyklu vysokoškolského studia prostřednictvím uznávání neformálního a informálního učení, 2023/2024

Vysvětlivky

Hovoříme-li o "zákoně možnosti plnění požadavků vysokoškolského studia prvního cyklu", jedná se o dvě možné právní situace: 1) tato možnost je výslovně stanovena v předpisech nejvyšší (národní) úrovně, nebo 2) nejvyšší (národní) předpisy tuto záležitost nezmiňují, ale na vysokých školách takovéto politiky a/nebo praxe existují (jsou doložené například vnitřními předpisy upravujícími tuto oblast a/nebo příslušnými informacemi na webových stránkách vysokých škol).

Odkazujeme-li na "omezení nejvyšší úrovně týkající se studijní zátěže, kterou lze validovat", označuje tento údaj omezení stanovená na nejvyšší (tj. národní nebo systémové) úrovni. Omezení stanovená na jiných rozhodovacích úrovních (například regionální či institucionální) se nezohledňují.

Bližší informace k jednotlivým zemím jsou k dispozici v anglickém originále studie v příloze 2 (*Annex 2*).

Obrázek 2 také ukazuje, že uznávání neformálního a informálního učení je často spojeno s omezeními nejvyšší (národní) úrovně, pokud jde o studijní zátěž, kterou lze validovat. Příslušná omezení jsou nejčastěji vyjádřena jako podíl (procento) studijních požadavků a/nebo počet kreditů Evropského systému přenosu a akumulace kreditů (ECTS). Například ve Španělsku mohou být pracovní a zkušenosti uznávány a převáděny na kredity, validace však nesmí přesáhnout 15 % celkového počtu kreditů souvisejících s daným vysokoškolským programem. Ve francouzskojazyčném společenství Belgie v oblasti vysokoškolského vzdělávání dospělých, známém jako „vzdělávání pro sociální postup“ (*enseignement de promotion sociale*), nesmí validace přesáhnout 120 v prvním a 60 kreditů ECTS ve druhém cyklu. Česká republika umožňuje validaci programů celoživotního vzdělávání (nevedoucích k získání titulu) dříve absolvovaných na vysoké škole, ale tato validace nesmí přesáhnout 60 % z celkového počtu kreditů potřebných v příslušném studijním programu. Maďarsko zase stanoví, že alespoň jedna třetina z celkového počtu kreditů v daném programu musí být získána v instituci, která uděluje titul.

Pokud předpisy nejvyšší úrovně nespecifikují žádná omezení týkající se studijní zátěže, kterou je možné validovat, nemusí to nutně znamenat, že omezení neexistují. Mohou být zavedena na nižších úrovních rozhodování, zejména na úrovni vysokých škol.

Například v Irsku neexistují žádná celostátně definovaná omezení, ale vysoké školy tuto záležitost řeší samy. Jedním z příkladů je Irská národní univerzita (*National University of Ireland*), která ve svých interních pokynech⁽¹³⁾ stanovuje, že její zakládající univerzity nemají udělovat plné tituly na základě uznávání neformálního a informálního učení.

V návaznosti na výše uvedené by neexistence omezení na národní úrovni v oblasti uznávání měla být vykládána s opatrností a neměla by být zaměňována s (rozšířenou) možností získat vysokoškolský titul na základě validace neformálního a informálního učení. To platí tím spíše, že předpisy nejvyšší úrovně bez výslovných omezení obecně nespecifikují možnost dosáhnout plného titulu prostřednictvím validačních opatření. Výjimkou je v tomto ohledu Francie, neboť její předpisy nejvyšší úrovně nestanovují žádná omezení týkající se studijní zátěže, kterou lze validovat, a zároveň výslovně uvádějí, že validace může být buď částečná vedoucí k uznání některých částí programu, nebo úplná vedoucí k udělení vysokoškolského diplomu⁽¹⁴⁾. Z konsolidovaných dat zveřejněných francouzskými národními orgány vyplývá, že v roce 2022 získalo vysokoškolský diplom prvního cyklu na základě úplné validace přibližně 1 000 zájemců⁽¹⁵⁾.

⁽¹³⁾ Tituly a kvalifikace Irské národní univerzity: Uznávání předchozího učení (*Degrees and Qualifications of the National University of Ireland: Recognition of Prior Learning*), s. 5.

⁽¹⁴⁾ Přehled systému validace ve Francii a odkazy na právní předpisy naleznete na [ministrské internetové stránce věnované uznávání neformálního a informálního učení ve vysokoškolském vzdělávání](#).

⁽¹⁵⁾ Národní údaje za rok 2022 týkající se vysokoškolského vzdělávání jsou dostupné na: <https://www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/fr/la-validation-des-acquis-de-l-experience-dans-l-enseignement-superieur-public-en-2022-94023>.

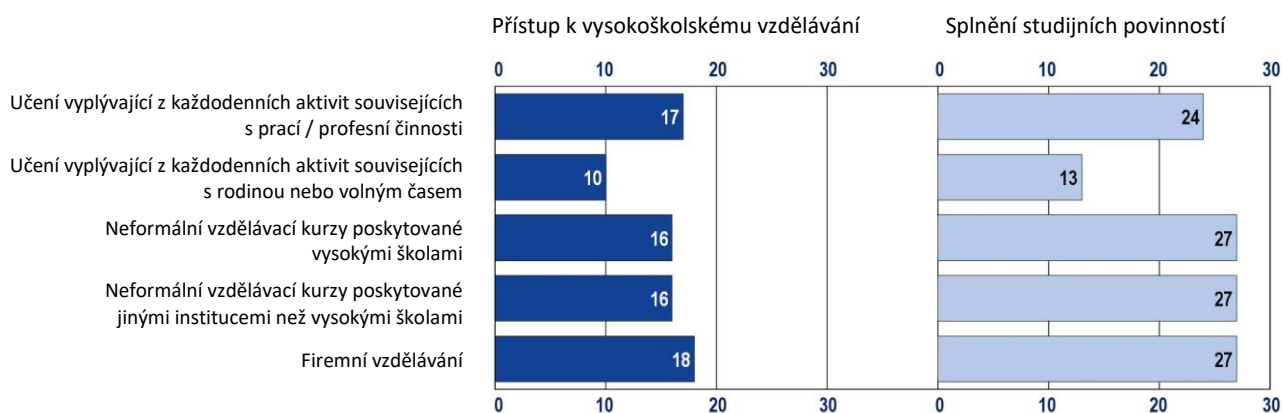
3. Učební aktivity, které lze validovat

Neformální a informální učení jsou obecné pojmy zahrnující mnoho různých učebních aktivit. Pokud systémy vysokoškolského vzdělávání umožňují validovat studentům neformální a/nebo informální učení, mohou upřednostňovat konkrétní aktivity.

Obrázek 3 odkazuje na některé typické učební aktivity spojené s neformálním a informálním učением. Začíná výčtem učení, které lze považovat především za "informální", především učení vyplývající z každodenních činností souvisejících s prací či učení spojené s rodinnými nebo volnočasovými aktivitami. Přehled pokračuje různými typy vzdělávacích kurzů, včetně těch nevedoucích k titulu realizovaných vysokými školami, kurzů poskytovaných jinými vzdělávacími institucemi než vysokými školami a vzdělávacích aktivit zajišťovaných zaměstnavateli.

Jak ukazuje obrázek, v systémech vysokoškolského vzdělávání, které umožňují uznávání neformálního a informálního učení (pro přístup ke studiu a/nebo plnění studijních povinností), jsou učební aktivity, které lze uznávat a validovat, celkově velmi rozmanité. Přesněji řečeno, většina vysokoškolských systémů umožňuje validaci všech nebo téměř všech níže uvedených učebních aktivit. Jeden z typů učení je však ve srovnání s ostatními považován za méně častý, a to učení vyplývající z každodenních činností souvisejících s rodinou nebo volným časem. To platí jak pro přístup k vysokoškolskému vzdělávání, tak pro postup ve studiu. Jinými slovy se zdá, že vysokoškolské systémy jsou poměrně otevřené uznávání učení se prací a různých (neformálních) kurzů, ale méně ochotné uznat, že učení probíhající v rodině a/nebo ve volném čase by mohlo vést k výsledkům relevantním pro vysokoškolské studium.

Obrázek 3: Učební aktivity, jež mohou být uznány v rámci validace neformálního a/nebo informálního učení ve vysokoškolském vzdělávání, 2023/2024

Zdroj: Eurydice

Vysvětlivky

První část obrázku bere v úvahu pouze ty vzdělávací systémy, v nichž je možné validovat neformální a informální učení pro přístup k vysokoškolskému studiu prvního cyklu, tj. 18 systémů (viz obrázek 1). Druhá část obrázku zohledňuje pouze ty systémy, v nichž je uznávání neformálního a informálního učení možné pro postup v rámci vysokoškolského studia prvního cyklu (viz obrázek 2). Pokud jde o druhou část obrázku, údaje jsou k dispozici pouze pro 29 z 30 systémů vysokoškolského vzdělávání.

Bližší informace k jednotlivým zemím jsou k dispozici v anglickém originále studie v příloze 3 (*Annex 3*).

Za výše uvedeným obecným vzorcem se skrývají různé národní přístupy ke specifikaci toho, jaký typ neformálního a informálního učení lze validovat. V tomto ohledu se objevují dvě skupiny zemí: 1) ty, které neposkytují specifikace týkající se učebních aktivit, které by měly být zohledněny v předpisech na nejvyšší úrovni; a 2) ty, kde předpisy nejvyšší úrovně

některé podrobnosti týkající se této záležitosti uvádějí. Příkladem prvního přístupu je Finsko. V tomto systému předpisy nespécifikují neformální a informální učební aktivity, které mohou být uznávány a validovány. Je zcela na vysokých školách, aby rozhodly, které učení bude bráno v úvahu a/nebo akceptováno; v zásadě může jít o jakýkoli typ učení.

Česká republika, Francouzskojazyčné společenství Belgie a Francie ilustrují přístup, který se vyznačuje explicitnějším vyjádřením v předpisech nejvyšší úrovně týkajícím se učebních aktivit, které mohou být zohledněny. V České republice, kde je uznávání možné pouze za účelem splnění studijních povinností (a nikoli pro přístup k vysokoškolskému studiu), nejvyšší právní předpisy umožňují uznávání kurzů celoživotního učení nevedoucích k získání titulu, jež poskytují vysoké školy. To znamená, že pokud student řádného studijního programu již dříve absolvoval takovýto kurz, může si odpovídající předmět v rámci svého studijního programu nechat uznat. Předpisy neodkazují na žádné jiné učební aktivity, které by vysoké školy mohly nebo měly zvažovat. Francouzskojazyčné společenství Belgie je opačným příkladem systému s nařízeními, která odkazují na širší škálu učebních aktivit, konkrétně na učení se prostřednictvím osobní a profesní zkušenosti,

společně s dříve absolvovanými vzdělávacími kurzy. Francie se zase zaměřuje na informální učení spojené s činnostmi souvisejícími s prací. To je zvláště patrné v systému "validace učení ze zkušenosti" (*validation des acquis de l'expérience*), jenž je otevřen všem jednotlivcům, kteří mohou doložit alespoň 1 rok profesní praxe související s náplní vysokoškolského studijního programu vedoucího k titulu, který chtějí získat.

Z této analýzy vyplývá, že země, které umožňují uznávání neformálního a informálního učení ve vysokoškolském vzdělávání, nutně nepředpokládají uznávání stejného typu (nebo spektra) učebních aktivit. Proto je potřebná jistá obezřetnost, přistupujeme-li k tomuto tématu z mezinárodně komparativní perspektivy.

4. Procesy zajišťování kvality

Předchozí oddíly ukázaly, že uznávání neformálního a informálního učení ve vysokoškolském vzdělávání, pokud je ze zákona možné, je v jednotlivých evropských zemích koncipováno zcela odlišně. Rozdíly spočívají v míře, do níž je tato oblast regulována orgány nejvyšší úrovně, a pokud je regulována, v rozsahu a typu možné validace. Podíváme-li se na validační mechanismy ze systémové perspektivy, vyvstává otázka, zda se národní agentury pro zajišťování kvality vysokoškolského vzdělávání uznáváním neformálního a/nebo informálního učení zabývají ve svých postupech zajišťování kvality.

Obrázek 4 přináší náhled na otázku, zda se řídicí dokumenty nejvyšší (národní) úrovně týkající se postupů zajišťování kvality ve vysokoškolském vzdělávání výslovně zabývají uznáváním neformálního a/nebo informálního učení. Jak obrázek ukazuje, řídicí dokumenty s takovými výslovnými zmínkami jsou zavedeny v 19 systémech (z 30 systémů s validačními

mechanismy pro přístup k vysokoškolskému vzdělávání a/nebo plnění požadavků studia) ⁽¹⁶⁾. Dotyčné řídicí dokumenty většinou ukládají vysokým školám povinnost definovat postupy a opatření pro uznávání a validaci různých typů učení, včetně neformálního a informálního učení. To znamená, že agentury zajišťující kvalitu obecně nepředepisují žádný konkrétní přístup, ale soustředí se spíše na zajišťování toho, aby se uznávání a validace neformálního a informálního učení vyskytovaly v institucionálních politikách a předpisech a aby se opíraly o transparentní a rovná pravidla. To lze ilustrovat na příkladu Irska, kde vysoké školy musí dodržovat pokyny pro zajišťování kvality ⁽¹⁷⁾ vydávané organizací *Quality and Qualifications Ireland*, orgánem dohlížejícím na kvalitu vysokoškolského vzdělávání v Irsku. V pokynech se uvádí, že vysoké školy musí předem definovat a zveřejnit předpisy týkající se všech oblastí spojených s přijímáním studujících, jejich postupu, uznávání a certifikace ⁽¹⁸⁾. V této souvislosti

⁽¹⁶⁾ Pokud řídicí dokumenty nejvyšší (národní) úrovně týkající se zajišťování kvality ve vysokoškolském vzdělávání výslovně neuvádějí uznávání neformálního a/nebo informálního učení, některé mechanismy zajišťování kvality mohou přesto existovat. Například řídicí dokumenty nejvyšší úrovně mohou obecněji podporovat zavádění Standardů a směrnic pro zajišťování kvality v Evropském prostoru vysokoškolského vzdělávání (*Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area* – ESG) na národní úrovni. To zase může přispět k větší transparentnosti validační praxe na institucionální úrovni. Je tomu tak proto, že ESG (s. 13) obsahuje výslovné odkazy na tuto oblast, když uvádí, že vysoké školy by měly mít zavedeny předpisy týkající se "spravedlivého uznávání vysokoškolských kvalifikací, doby studia a předchozího učení, včetně uznávání neformálního a informálního učení".

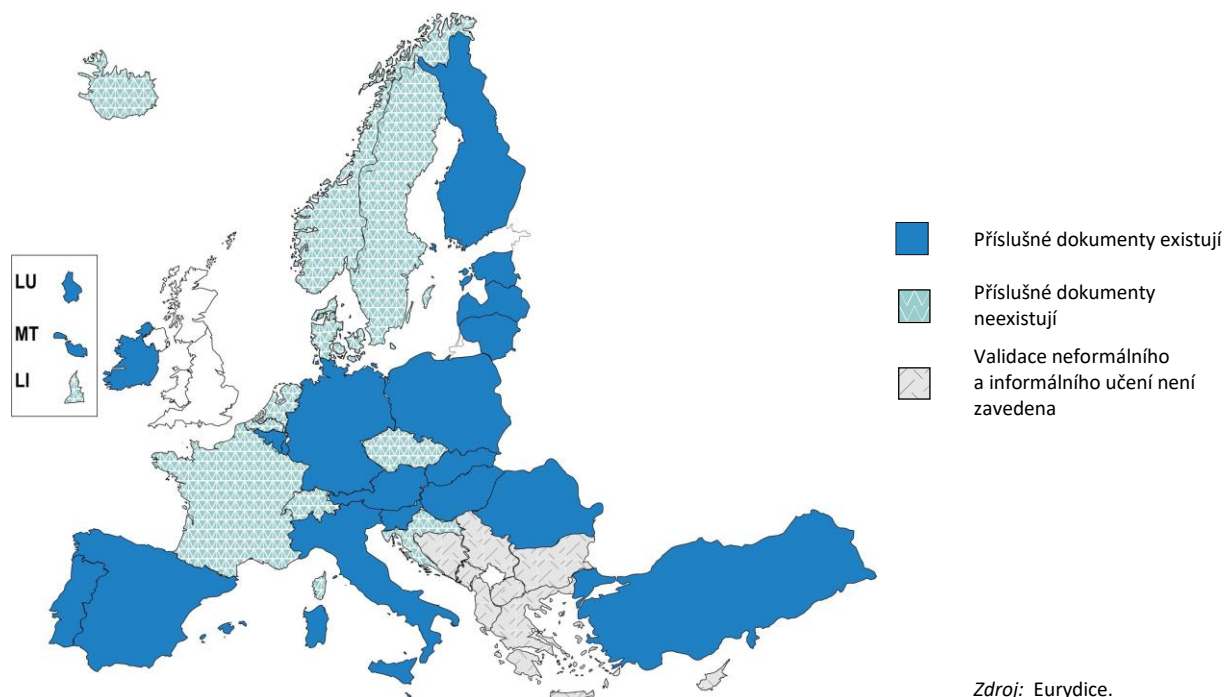
⁽¹⁷⁾ Zákonné směrnice pro zajišťování kvality vyvinuté QQI k využití všemi poskytovateli vzdělávání (*Statutory quality assurance guidelines developed by QQI for use by all providers*).

⁽¹⁸⁾ Při vypracovávání svých předpisů a politik se školy mohou řídit Zásadami a operačními pokyny pro uznávání předchozího učení v rámci dalšího a vysokoškolského vzdělávání a odborné přípravy (*Principles and operational guidelines for the recognition of prior learning in further and higher education and training*) (2005).

pokyny vyžadují postupy zajišťující spravedlivé uznávání kvalifikací v oblasti vzdělávání, doby studia

a předchozího učení, včetně neformálního a informálního.

Obrázek 4: Existence řídicích dokumentů na nejvyšší (národní) úrovni, které se výslovně zabývají uznáváním neformálního a/nebo informálního učení v rámci postupů zajišťování kvality vysokoškolského vzdělávání, 2023/2024

Vysvětlivka

Bližší informace k jednotlivým zemím jsou k dispozici v anglickém originále studie v příloze 4 (*Annex 4*)

Kromě obecných pokynů, které vyžadují, aby vysoké školy měly zavedeny politiky pro uznávání neformálního a informálního učení, agentury zajišťující kvalitu někdy upřesňují další požadavky a/nebo vydávají další pokyny. Například Maltský úřad pro další a vysokoškolské vzdělávání (*Malta Further and Higher Education Authority – MFHEA*), agentura pro zajišťování kvality vysokoškolského vzdělávání na Maltě, vydal obecný dokument o uznávání předchozího vzdělání, včetně neformálního a informálního učení⁽¹⁹⁾. Pokud má vysoká škola zájem o zavedení politiky uznávání, musí se řídit pokyny a získat souhlas s plánovanými postupy od MFHEA.

Přestože není vykresleno ve zvláštním obrázku, dalším důležitým rysem validačních politik a opatření na systémové úrovni je monitorování skutečné praxe. To by mohlo tvůrcům politik pomoci pochopit, zda, v jakém rozsahu a kým jsou validační opatření používána. Tato zpráva systematicky nezachycuje, které evropské systémy vysokoškolského vzdělávání monitorují využívání uznávání neformálního a informálního učení ve vysokoškolském vzdělávání⁽²⁰⁾. Ve starší zprávě, která se zabývala validační praxí v Evropě, se však uvádí, že "shromažďování údajů o různých aspektech validace (účast, typ kvalifikace nebo dosažených výsledků, charakteristiky účastníků, míra úspěšnosti, délka trvání procesu atd.) zůstává na nízké úrovni" (Cedefop, Evropská komise a ICF, 2019, s. 33).

⁽¹⁹⁾ Uznávání předchozího učení – definice, zásady a pokyny ([Recognition of Prior Learning \(RPL\) – Definitions, Principles and Guidelines](#)).

⁽²⁰⁾ Jak je uvedeno v oddíle 2 této zprávy, například Francie zavedla národní monitorování uznávání neformálního a informálního učení ve vysokoškolském vzdělávání.

Závěr

Tato krátká zpráva zkoumala, do jaké míry systémy vysokoškolského vzdělávání napříč Evropou poskytují studentům příležitosti k ověření jejich znalostí a dovedností získaných prostřednictvím neformálního a informálního učení. Důraz byl kladen na to, zda uznávání neformálního a informálního učení může 1) nahradit tradiční kvalifikace pro vstup do vysokoškolského vzdělávání a 2) přispět k plnění požadavků vysokoškolského studia. V rámci těchto oblastí se zpráva zaměřila na rozsah a typy učení, které lze validovat, a na mechanismy zajišťování kvality, které jsou základem validačních postupů.

Ze zprávy vyplývá, že méně než polovina systémů vysokoškolského vzdělávání v Evropě (18 systémů) umožňuje osobám bez tradiční vstupní kvalifikace přístup k vysokoškolskému vzdělávání na základě uznávání neformálního a informálního učení. Několik systémů, které takové příležitosti poskytují, nabízí další alternativní cesty ke vstupu do vysokoškolského vzdělávání, včetně zvláštních vstupních testů nebo zkoušek nebo přípravných vysokoškolských programů. Většina systémů vysokoškolského vzdělávání, které poskytují alternativní přístupové cesty k vysokoškolskému studiu, včetně přístupu prostřednictvím validace neformálního a informálního učení, se nachází v západní a severní Evropě.

Uznávání neformálního a informálního učení pro splnění studijních požadavků ve vysokoškolském vzdělávání je běžnější než uznávání pro přístup k vysokoškolskému studiu. Konkrétně je tento typ validace možný ve všech systémech vysokoškolského vzdělávání s alternativními přístupovými cestami a ve 12 systémech, které vyžadují standardní kvalifikaci pro vstup na vysokou školu (celkem 30 systémů). Zatímco validace přispívající k plnění studijních požadavků je běžně možná, předpisy často stanovují omezení týkající se rozsahu neformálního a informálního učení, které lze v rámci vysokoškolských studijních programů potvrdit. To znamená, že studenti, kteří využívají možnosti validace, před získáním vysokoškolské kvalifikace obvykle musí absolvovat alespoň některé formální studijní kurzy.

Data také naznačují, že některé učební aktivity mohou být snadněji ověřitelné než jiné. Zdá se, že systémy vysokoškolského vzdělávání jsou otevřenější k uznávání výsledků učení vyplývajících z pracovních činností a/nebo různých vzdělávacích kurzů než těch, které se utvořily na základě rodinných nebo volnočasových aktivit.

Ze zprávy rovněž vyplývá, že přibližně dvě třetiny systémů s validačními opatřeními se tímto tématem výslovně zabývají v řídicích dokumentech nejvyšší (národní) úrovně týkající se postupů zajišťování kvality vysokoškolského vzdělávání. Při řešení tohoto tématu je obecně cílem zajistit, aby se validační praxe probíhající na vysokých školách opírala o jasně definovaná pravidla.

Celkově zpráva identifikuje několik různých přístupů k uznávání neformálního a informálního učení ve vysokoškolském vzdělávání, od neexistujících relevantních politik a opatření až po politiky a opatření, které otevírají poměrně rozsáhlé možnosti validace. Kromě témat již zkoumaných ve zprávě patří mezi další otázky, jež je třeba prozkoumat, aspekty na systémové úrovni, jako je monitorování validační praxe na národní úrovni, společně s praktickými aspekty, jako jsou metody a přístupy využívané k hodnocení neformálního a informálního učení ve vysokoškolském vzdělávání. Kromě toho se zdá být důležité prozkoumat, jak se relativně nové téma v politických diskusích EU – téma mikrocertifikátů ⁽²¹⁾ – promítá do politik a praxe validace v celé Evropě.

⁽²¹⁾ Podrobnosti k [mikrocertifikátům \(micro-credentials\)](#) jsou k dispozici na webu EK.

Bibliografie a přílohy

Odkazy na použitou literaturu, přílohy a další informace jsou k dispozici v originální anglické verzi studie [*Validation of non-formal and informal learning in higher education in Europe*](#).

Poděkování

EVROPSKÁ VÝKONNÁ AGENTURA PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU

(EACEA)

Platformy, studie a analýzy

Boulevard Simon Bolivar 34 (Unit A6)

B-1049 Brussels

BELGIUM

(<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu>)

Odpovědný redaktor

David Crosier

Autoři

Daniela Kočanová (koordinace) a Anna Horváth

Grafická úprava

Patrice Brel

Obálka

Úřad pro publikace Evropské unie

Technická koordinace

Gisèle De Lel

Překlad do češtiny

Jana Halamová

Redakce překladu

Jana Halamová, Helena Pavlíková

Uznávání neformálního a informálního učení ve vysokoškolském vzdělávání v Evropě

Zpráva sítě Eurydice

Tato zpráva zkoumá, zda systémy vysokoškolského vzdělávání napříč Evropou uznávají a validují výsledky neformálního a informálního učení. Zpráva se zabývá zvláště tím, zda neformální a informální učení může umožnit alternativní přístup k vysokoškolskému vzdělávání; do jaké míry může neformální a informální učení přispět k plnění požadavků vysokoškolského studia tím, že nahradí formální studium; typy učení, které lze ověřit; a mechanismy zajišťování kvality, o něž se opírá validační praxe. Zpráva konstatuje, že uznávání neformálního a informálního učení pro splnění požadavků vysokoškolského studia je běžnější než uznávání za účelem přístupu k vysokoškolskému vzdělávání. Současně se předpisy umožňující validaci týkají velmi různorodých záležitostí.

Zpráva pokrývá 37 evropských systémů vysokoškolského vzdělávání (všechny členské státy EU, Bosna a Hercegovina, Švýcarsko, Island, Lichtenštejnsko, Černá Hora, Severní Makedonie, Norsko, Srbsko a Turecko).

Úkolem sítě Eurydice je poznávat a objasňovat organizaci a fungování různých evropských vzdělávacích systémů. Tato síť popisuje národní vzdělávací systémy a zpracovává tematické srovnávací studie i další ukazatele a statistiky. Všechny publikace Eurydice jsou zdarma dostupné na internetových stránkách nebo na vyžádání v tištěné podobě. Cílem Eurydice je prostřednictvím své práce zlepšovat porozumění, spolupráci, důvěru a mobilitu na evropské i mezinárodní úrovni. Síť Eurydice se skládá z národních oddělení sídlících v jednotlivých evropských zemích. Její aktivity koordinuje Evropská výkonná agentura pro vzdělávání a kulturu (EACEA). Více informací o Eurydice lze nalézt na adrese: <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/>.

